

NOTISER

Thord Silverbark har skrivit en doktorsavhandling i idéhistoria med titeln *Fysikens filosofi – diskussioner om Einstein, relativitetsteorin och kvantfysiken i Sverige 1910–1970*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion 1999.

Kersti Malmsten har doktorerat i socialetik (teologisk fakultet) med avhandlingen *Reflective assent in basic care – a study in nursing ethics*, Uppsala 1999.

Jørgen Husted har utgivit *Wilhelms brev – det etiske ifølge Kierkegaard*, Gyldendal 1999. Pär Sundström har doktorerat i Umeå på avhandlingen *Psychological phenomena and first-person perspectives – critical discussions of some arguments in philosophy of mind*, Swedish Science Press 1999.

Ulf Jonsson har doktorerat i religionsfilosofi (teologisk fakultet) med avhandlingen *Foundations of knowing God – Bernard Lonergan's foundations for knowledge of God and the challenge from antifoundationalism*, Peter Lang 1999.

Richard Egger har utgivit *Filosofisk verktygslåda*, Svenska Förlaget 1999.

Boströms nydanande filosofi

Ingen svensk filosof har tillnärme-sevis haft så stort inflytande som Christopher Jacob Boström (1797–1866). Att som Tom Borvander (FT 98:4) kalla honom ”epigon” är därför på tok. ”Om denna världen vore den enda, så hade Hegel rätt.” Detta berömda yttrande av Boström kullkastar omedelbart Borvanders påstående att Boström ”fortsatte hegelianismen”. För Hegel fanns bara den ändliga världen, erfarenhetsvärlden, medan den ändliga världen för Boström var fenomen av den oändliga, fria förnuftsvärlden. På tolv sidor bemöter Boström Hegel i ”Chr. Jac. Boströms föreläsningar i religionsfilosofi, upptecknade och utgivna av Sigurd Ribbing 1885 (s 104–115). Och senare på 1860-talet menade

Boström att ”till Hegels halva idealism låg anledningen däri, att han höll sig inom denna världen”. Den sanna verkligheten var däremot för Boström den absoluta Personligheten och människan en sinnligt-förnuftig individuell person, en evig idé i det absoluta, och inte som för panteisten Hegel ”blott en uppkommande och försvinnande modifikation av Gudomligheten...” Själv var Boström övertygad om att hans ”rationella (absoluta) idealism” var ny i filosofins historia och yttrade: ”Vår världsåsikt går utöver den utveckling filosofien hittills vunnit och synnerligen över det sista [hegelianska] systemet” (Ribbing utg, s 115).

Joachim Siöcrona

Hedonism och missaktning

Det är inte vetenskapen, som "gjort kristna kuschade och strykrädda" (Ingmar Persson, Svenska Dagbladet, 10/7-99) utan den till sinnevärlden inskränkta hedonismen (läran om lusten och olusten), som smittat ned svenskarnas mentalitet och landets medier. Vetenskapen tillhandahåller medlen och metoderna.

Eftersom det inte finns någon yttersta grund i sinnevärlden för tanken att etiskt fästa sig vid, famlar individerna moraliskt. Och detta utefter hela skalan, från det allvarligaste till det banalaste. När t ex kvinnan beslutar avbryta graviditeten, sker det inte av etiska skäl utan av hänsyn till hennes totala känsla av olust, och när den slappa mannen öppet gäspar på pendeltåget sker det av lust utan aktning för medresenärerna.

Ingmar Persson efterlyser en tro, som "kunde förmå oss övervinna våra själviska begränsningar". Ja, vilken skulle den kunna vara i vår moderna värld av av lust och olust (hedonism)? Förmodligen en metafysisk tro, som ser människan som ett personligt, individuellt, förnuftigt-gudomligt väsen, som Christopher Jacob Boström (1797–1866), Sveriges främste filosof, tänkte sig det. Religion för honom var medvetandets samband med Gudomligheten, den absoluta Personligheten-Förnuftet och det Goda i sig. Ingen är religiös utan att vara förnuftig och ingen förnuftig utan att vara religiös.

Den boströmska Guden har inte skapat världen eller människan, för

"om Gud varit i tiden före världen kan intet skäl anges varför han någon gång beslutat skapat den" (som Boström klipskt uttryckte det). Denna Gud är konkretast av allt som finns och inses utan bevis intuitivt. "Blott genom att vi lever i Gudomligheten, lever vi." Som idé i Gud är människan lika evig som Gud, vilket betyder att Guden inte verkar omedelbart i tiden utan medelbart i och genom människans förnuft. Vi är sinnligt-förnuftiga väsen och vår själ är odödlig.

En förnuftsmoral måste därför grundas på aktningen för denna odödliga själ, som är individens, personlighetens väsen. Vägen dit är att försöka bli så klarsynt som det klarseende Förnuftet och att handla därefter.

När läkaren dödar fostret dödas fenomenet av denna gudomliga idé och det sker av missaktning för personlighetens odödlighet, men, förstås, av aktning för kvinnans känsla av olust. Ändå händer något i människans inre, när så sker. Den moraliska rätten grundad på lust upplöses.

Är nu religion människans högsta livsform, som den var för Boström, och utgör vår känsla av samband med den absoluta Personligheten och detta samband inte kan skapas, vad sker då? Om vår fria och självständiga vilja handlar utan aktning för personlighetens väsen blir nog 2000-talet värre än det brutala 1900-talet. På 1880-talet varnade Friedrich Nietzsche för en kommande "auten-

tisk förvildning”, när den kristna etiken efterhand försvagades, och det har besannats. Nu senast. Fem feqa, oförnuftiga ungdomar förgriper sig

på en ensam flicka. Hedonism och missaktning för den gudomliga personligheten.

Joachim Siöcrona

Henrik Lagerlund har doktorerat i teoretisk filosofi i Uppsala på avhandlingen *Modal syllogistics in the Middle Ages*, Uppsala 1999.

Staffan Kvassman har doktorerat i socioetik (teologisk fakultet) med avhandlingen *Samtal med den värdefulla naturen – ett studium av miljöetiken hos Knud Løgstrup, Holmes Rolston III och Hans Jonas*, Uppsala 1999.

I serien *Studies in Bioethics and Research Ethics* har Anders Nordgren och Claes-Göran Westrin utgivit skriften *Altruism, Society, Health Care*, Uppsala 1998.

Åsa Nordén har doktorerat i religionsfilosofi (teologisk fakultet) på avhandlingen *Har nutida fysik religiös relevans? – En undersökning av hur fysikaliska teorier indirekt relateras till religiösa utsagor genom metafysiska antaganden med fysikalisk anknytning*, Uppsala 1999.

Statliga utredningar är ofta fruktansvärt tråkiga, men ibland kan de innehålla nöjsamma inslag. Sålunda ställer sig kommittén om forskningsetik i sitt slutbetänkande *God sed i forskningen* (SOU 1999:4) skeptisk till förekomsten av någon ”objektiv kunskap”, och i samband med detta skriver den: ”Vilken grad av empiriskt stöd som behövs för att understödja en vetenskaplig hypotes är [...] delvis en värderingsfråga. Endast beträffande matematiska omdömen finns det en exakt överensstämmelse mellan en sats och den verklighet satsen uttalar sig om” (s 182). De som eventuellt har tvivlat på att Platons idévärld verkligen existerar har nu – genom den svenska statens insatser – fått lugnande besked.

Mot en radikal idrottsfilosofi.

I ett par år har ett antal filosofer pekat på den diskriminering som uppstår inom idrotten genom dess många godtyckliga gränser (Tamburrini DN, 11/1 Tännsjö, DN 4/6-98, Munthe och Tamburrini DN 22/8 och Tamburrini och Tännsjö DN 27/8-99). Vid närmare betraktande framstår dock resonemangen som märkvärdigt uddlösa och paradoxalt nog diskriminerande. Varför inte ta

det avgörande steget och föreslå att all diskriminering inom idrotten avskaffas. Samtliga idrottsgrenar bör vara öppna för alla deltagare, utan avseende på kön, art eller livsform! Varför ska de under årtusenden förtryckta djuren och växterna undanhållas de prispengar, den spänning och tillfredsställelse en hög placering ger? Det är artistiskt och livsformistiskt! Jag medger att det kan låta främmande, men det finns bärande

argument för min tes samtidigt som argumenten mot endast är uttryck för ålderdomliga köns-, art- eller livsformsfördomar.

Ett sådant motargument kan vara att idrotten förlorar sin tjusning. Jag betvivlar att det skulle bli fallet. De flesta av oss uppskattar att se geparder sträcka ut på savannen. Tänk att få se det på DN-galan! Huvudargumentet går antagligen ut på att skillnaden mellan olika livsformer är alltför stor. Elefanter är mycket starkare än gråsuggor, och t o m en snigel är snabbare än en rododendron. Detta kan förefalla orättvist. Mot detta har jag fyra motargument. Är det, för det första, inte bra att vi inser vår rela-

tiva svaghet? Vidare är det troligt att man genom genmanipulation kan komma att förändra förutsättningarna så att så förtryckta djur som kor kan komma att ro fortare än människan. För det tredje är samtliga kategorier av varelser godtyckliga. Är det genetiska (manifesta eller latent?) eller andra egenskaper som ska utgöra kriterier? Något icke-godtycklig gräns lär man inte finna. Till sist bör alla tänkbara hjälpmedel tillåtas inom idrotten. Först då kan de orättvisa ojämligheterna utjämnas. Amöbor kan slå geparder på hundra meter – vilken nyttig läxa för alla däggdjur.

Ulrik Kihlbom

På förlaget Studentlitteratur har utkommit: Søren Kjörup, *Människovetenskaperna – Problem och traditioner i humanioras vetenskapsteori*, 1999. Det danska originalet utkom 1996.

Anders Jeffner har utgivit en skrift med titeln *Biology and Religion as Interpreting Patterns of Human Life*, Harris Manchester College 1999.

Bo Malmhøst och Ragnar Ohlsson har utgivit en bok med titeln *Filosofi med barn – reflektioner över ett försök på lågstadiet*, Carlsson Bokförlag 1999. Boken rapporterar om ett tioårigt forskningsprojekt som stötts av Skolöverstyrelsen och Skolverket, och som innefattat en regelbunden filosofifundervisning på lågstadiet i två skolor i Stockholmstrakten.

Göran Collste har publicerat *Is Human Life Special? Religious perspectives*, Center for Applied Ethics, Linköping 1999.

Quines skrivmaskin

Den kände filosofen W V Quine gillar inte datorer (annat än i teorin). Han håller envist fast vid sin gamla mekaniska skrivmaskin. Följande lilla historia kan man hitta på nätet:

Willard Van Quine, professor of philosophy and mathematics emeritus from Harvard University who is regarded as one of the four most famous living philosophers in the world, wrote his doctoral thesis on a 1927 Remington typewriter, which he still uses. However, he "had an operation on it" to change a few keys to accommodate special symbols.

– "I found I could do without the second period, the second comma, and the question mark."

– "You don't miss the question mark?"

– "Well, you see, I deal in certainties."

Det kan tilläggas att bokstaven "w" på Quines skrivmaskin hänger något ovanför övriga tecken, vilket gör att maskinen lätt kan identifieras av de invigda. Det kan vara bra att veta om man råkar ut för en annars anonym lektörsbedömning skrivet av Quine. Numera är dock Quine så gammal (han är född 1908 och alltså nitton år äldre än sin skrivmaskin) att han väl knappast skriver fler bedömningar. Tyvärr.

Medarbetarna i detta nummer av *Filosofisk tidskrift* har alla anknytning till Lunds universitet, de flesta närmare bestämt till dess filosofiska institution: *Johan Brännmark* är doktorand i praktisk filosofi, *Wlodek Rabinowicz* är professor och *Toni Rønnow-Rasmussen* är tillförordnad universitetslektor i samma ämne, *Aleksander Peczenik* är professor i allmän rättsvetenskap, och *Dan Egonsson* är forskarassistent i praktisk filosofi.